

стратегії [1, с. 179]. Його психологічна концепція управління - надихальне управління, яке здатне стимулювати, збільшувати духовні сили підлеглих.

В основі надихального управління лежать принципи (за В.С.Безруковим): прагнення керівництва згуртувати колектив на принциповій педагогічно-доцільній основі; повага до особистості кожної керованої людини і її прав; віра в сили і можливості людей. Надихальне управління допомагає подолати інерцію і спокій в роботі, підвищує до неї інтерес, забезпечує професійну стабільність, збільшує число професійно задоволених спеціалістів. Воно знімає багато внутрішніх конфліктів

У ролі провідника виявляється саме сила управління. Успішне провідництво – здатність заставити інших діяти згідно з планами менеджера і водночас задовольняти вимоги працівників. Його лідерські якості - уміння надихати людей; новаторство; ініціатива в упровадженні змін; гнучкість; особиста, а не лише формальна влада.

Сучасний - керівник освіти нового типу має бути доступним будь-якому працівнику; розуміти, що управляти – означає робити справу руками інших і більшу частину свого часу відводити роботі з колективом; уміти слухати та чути; бути рішучим і наполегливим; терпляче ставитися до проявів незгоди, довіряти; відверто визнавати заслуги своїх співпрацівників; формувати сприятливий психологічний клімат у колективі; мати творче мислення [2, с. 38-39].

Мрія кожної школи – мати такого вмілого провідника.

Література

1. Генсон Марк Е. Керування освітою та організаційна поведінка /Пер.з англ. /Марк Е Генсон. – Львів: Літопис, 2002.- 384 с.
2. Смирнова М.Є. Компетентність керівника ЗНЗ як предмет практичного удосконалення та розвитку / М. Є. Смирнова. — Х. : Вид. група «Основа», 2012. — 128 с.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ТА ЇЇ СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ

*І.В. Кривошанка
Полтава, Україна*

Сьогодні в освітніх закладах не лише готують майбутніх спеціалістів, але й навчають їх нести відповідальність за свої вчинки, будувати гармонійні стосунки. Надзвичайно актуальною стає потреба формування у студентів духовних, культурних, моральних цінностей у їх національному та загальнолюдському розумінні. Головне завдання – сформуванню у студентської молоді ставлення до толерантності як до цінності. Зважаючи на прояви нетерпимості, жорстокості, расизму, дискримінації, соціальної ізоляції, які простежуються в сучасному світі, необхідно шукати шляхи мирного та толерантного співіснування студентів в умовах полікультурності, оскільки толерантні взаємини молодих людей, які навчаються в одному середовищі, є однією із ланок формування незалежного громадянського суспільства. Здобуваючи навички не тільки професійного, але й соціального спілкування, студенти засвоюють і закріплюють ті норми та правила, які прийняті в тому чи іншому професійному середовищі, тобто оволодівають основами культури толерантної поведінки [5, С. 45].

У зв'язку з цим сучасний викладач, як толерантна особистість, повинен оволодіти новими професійними якостями, з такими ознаками: впевненості в собі як у викладачеві й вихователі-професіоналі через усвідомлення надійності своїх власних світоглядних й морально-етичних позицій у просторі педагогічної діяльності, що розгортає свою суть через діалог, опіку та співробітництво зі студентами; відкритості, мобільності, соціальної активності й конкурентоздатності на ринку освітніх послуг за рахунок реалізації у сфері педагогічного спілкування рис контактності, доброзичливості, відсутності агресії й тривожності, терпіння, довіри, емоційної стабільності, високої емпатійності, поваги до іншої особистості і т. ін.; активного дослідника, діагноста, проектувальника, організатора, диспетчера і ефективного менеджера навчально-пізнавального й культурно-дозвіллевого процесу [3].

Толерантність можна розуміти як партнерство у спілкуванні, як суб'єкт-суб'єктну взаємодію (І. Бех., А. Петровський); як формування культури діалогу (М. Бахтін, В. Біблер); як формування установок толерантної свідомості (О. Асмолов, Г. Солдатова, Л. Шайгерова); як здатність індивіда без заперечення та протидії сприймати чужі думки, стиль життя, характер поведінки та ін. особливості, що в сумі складає основу відмови від агресії (С. Бондирева, Д. Колесов).

Шрейдер Ю.А. розглядає толерантність як якість особистості, що протистоїть стереотипності та авторитаризму [6].

Аналізуючи змістову сутність толерантності, І. Гріншпун виокремлює параметри, які розкривають толерантність як певну характеристику індивіда, а саме:

- об'єктність толерантності, що відображається у диференційованому прояві ставлення стосовно різних об'єктів і впливів різного типу;
- діапазон толерантності, який передбачає умовне позначення міри толерантності, як індивідуальної характеристики і визначається через кількість допустимих впливів;
- фокус толерантності, який є типологічною характеристикою, яка позначає стилістичну

близькість одного з двох вище названих полюсів або їх можливий баланс;

– стійкість толерантності, що відображає її часову характеристику;

– динамічність толерантності, тобто мінливість діапазону в часі та параметри цієї мінливості.

Толерантність не статична, і процесуальний аспект припускає, по-перше, принципову скінченність, по-друге, динаміку з можливою зміною акцентів в плані наближеності до полюсів дихотомічної шкали [2, С. 34].

Волошина О.В. розглядає толерантність як моральну якість особистості, що характеризує терпиме ставлення, повагу, сприйняття та розуміння інших людей, незалежно від їхньої етнічної, національної або культурної приналежності; інших поглядів, характерів, звичок; різних культурних груп чи їхніх представників, різноманітних форм самовираження та самовиявлення людської особистості [1, С. 10].

На основі проведеного аналізу педагогічних трактувань нами запропоновано робоче визначення терміну «толерантність викладача».

Толерантність викладача – це одна із найважливіших професійних якостей викладача, яка полягає в його здатності адекватно оцінювати педагогічну ситуацію і передбачати доцільний вихід із неї, протидіяти будь-яким професійним труднощам без утрати психічної адаптації, яка зумовлена особистісноціннісним ставленням його до інших людей, (студентів, колег), терпінням, витримкою, впевненістю у собі та усвідомленням надійності своєї власної педагогічної позиції.

Із трактування поняття толерантність постає необхідність визначити компоненти толерантності. При цьому зазначимо, що дотримуючись розуміння феномена толерантності як якості особистості та її ставлення до дійсності, яка функціонує на підставі відповідних знань, мотивів і способів дії, структуру толерантності педагога правомірно було представити у вигляді взаємодії трьох провідних компонентів: концептуально-ціннісного, особистісно-мотиваційного й діяльнісно-поведінкового.

Концептуально-ціннісний компонент толерантності педагога виявляється через систему принципів організації педагогічного процесу, серед яких домінують є такі: ідея духовної свободи людини; визнання самобутності й унікальності кожної людини; віра в невичерпні можливості і здібності особистості; повага до людської гідності.

Особистісно-мотиваційний компонент толерантності педагога виявляється через характер його емоційного ставлення до учасників педагогічної взаємодії, а саме: доброзичливість, ввічливість, ширість, лояльність, стриманість, милосердність, емпатійність, справедливість, терпимість.

Діяльнісно-поведінковий компонент толерантності педагога виявляється через систему способів його педагогічних дій щодо організації, контролю й оцінки якості діяльності учасників навчально-виховного процесу, серед яких: сприймання особистості партнера таким, яким він є; прийняття та розуміння індивідуальності іншої людини; надання недоторканого права особистісної думки; оцінювання особистості згідно Я-концепції; вміння приховувати або згладжувати негативні почуття [4, С. 6].

Діяльність викладача з позиції толерантності має три аспекти:

– особистість викладача, якому притаманні толерантні якості;

– прояв толерантності у професійній діяльності;

– реалізація принципів толерантності у педагогічному спілкуванні.

Толерантний викладач усвідомлює, що його сприймають як взірць, опановує і використовує відповідні навички для розвитку діалогу і мирного вирішення конфліктів; заохочує творчі підходи до вирішення проблем; забезпечує умови для спільної конструктивної активності учасників освітнього процесу і для особистісних досягнень, не підтримує агресивну поведінку або загострене суперництво, сприяє залученню студентів і батьків до прийняття рішень і розробок програм спільної діяльності; вчить критично мислити і цінувати позиції інших; чітко формулює власну позицію у суперечливих питаннях; цінує культурну різноманітність і створює умови для визнання культурних відмінностей і їх проявів у житті.

Література

1. Волошина О.В. Педагогічні умови виховання толерантності у підлітків старшого віку в позакласній роботі. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук 13.00.07 – теорія та методика виховання. – Херсон, 2007. – 22 с.

2. Гриншпун И.Б. Понятие и содержательные характеристики толерантности (к вопросу о толерантности как психическом явлении) // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика): Сб. науч.-метод. ст. – 2-е изд. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2003. – 368 с.

3. Тодорцева Ю.В. Педагогіка толерантності як концептуальна основа професійної діяльності викладача вищої національної школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms_2010_4/044-046.pdf.

4. Тодорцева Ю.В. Педагогіка толерантності: Методичні рекомендації / Ю.В. Тодорцева. Одеса: ПНЦАПНУ, 2004. – 90 с.

5. Толерантність в контексті педагогічної культури преподавателя вуза / А. В. Коржув, Н. Ю. Кудзиева, В. А. Попков // Педагогіка. – 2003. – №5. – С. 44–48.

6. Шрейдер Ю.А. Утопія или устроительство // Глобальні проблеми и общечеловеческие ценности. – М., 1990. – 7-25.

ВОЗМОЖНОСТИ СРЕДСТВ ВИЗУАЛИЗАЦИИ ЗНАНИЙ ПО ХИМИИ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УЧИЛИЩ

*Н.В. Крилова
Луганськ, Україна*

Реализация компетентностного подхода в обучении инициирует определенные изменения в образовательном процессе: увеличение времени, отводимого на самостоятельную работу обучающихся; повышение роли проектно-исследовательской деятельности в организации учебной работы. В свою очередь, одним из множества решений данной проблемы является поиск новых методов и средств работы со все возрастающим потоком информации.

Традиционные технологии обучения, базирующиеся на «знанием» подходе, не позволяют в должной мере решить поставленную задачу. Одним из методов, позволяющим работать с возрастающим потоком учебной и научной информации, а также реализовывать приемы совместной деятельности обучающихся, является прием визуализации информации и/или знаний.

По мнению В.А. Тестова, *конечный смысл образования* – не знание, а именно понимание. Только понятая учебная информация может в итоге стать личностным знанием, пригодным для дальнейшей учебной и профессиональной деятельности человека.

Актуальность моего исследования обусловлена группой противоречий, имеющих в учебном процессе:

- между современными требованиями к качеству предметной подготовки учащихся ВПУ и сложившимися методическими системами обучения, которые не в полной мере обеспечивают глубокое и полное понимание учебного материала;
- между необходимостью повышения уровня понимания информации по фундаментальным дисциплинам в процессе учебной деятельности и отсутствием развитой методической базы, которая позволяет обеспечить и измерить это повышение;
- между потребностью в реализации дидактических возможностей средств ИКТ, методов визуализации знаний и информации в процессе предметной подготовки будущих квалифицированных рабочих, и отсутствием методики визуализированного обучения, которая нацелена на высокий уровень понимания фундаментальных дисциплин.

В процессе обучения будущих квалифицированных рабочих необходимо учитывать ряд психологических особенностей когнитивного характера [2, 10-31].

Учащиеся ВПУ, как правило, обладают повышенным уровнем образного (экранного) восприятия, доминирующим алгоритмическим, визуально-образным мышлением. Такие студенты должны обладать высокоразвитым логическим и абстрактным мышлением, способностью управлять мыслительными процессами, при этом у них должна быть безупречной логика суждений.

Необходимость в более компактных, и эффективных средствах обучения становится одной из важнейших задач современного общества, которое нуждается в систематических знаниях. В результате анализа сделан вывод, что визуальная модель является итогом определенного этапа формирования знания, в том числе теоретического, в зримой форме выражает его результаты, обнаруживает недостатки и противоречия, служит для поиска путей углубления понимания и дальнейшего исследования. В качестве зримой наглядности визуализируются не только образы восприятия, но и идеи, мысли, теоретические конструкции.

Под визуализацией понимается всякий способ обеспечения наблюдаемости реальности, а *под результатом визуализации или визуальной моделью* – любую зрительно воспринимаемую конструкцию, имитирующую сущность объекта познания.

Визуализация выступает как промежуточное звено между учебным материалом и результатом обучения, как своеобразный гносеологический механизм, позволяющий «уплотнить» процесс познания, очистить его от второстепенных деталей и тем самым оптимизировать. Визуализация обеспечивает синтез знаний, позволяет опосредованно и наглядно представить изучаемые явления в тех областях, в которых непосредственно наглядное восприятие затруднено или вообще невозможно. Интерес к визуализации диктуется всем ходом развития человеческой деятельности, практики в самом широком смысле этого слова, нарастанием потока информации, для освоения которой становятся непригодны, громоздки традиционные методы и средства.

Использование метода визуализации информации требуют не только возросшие возможности средств информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), но и тенденция, отмечаемая